

Комисијата за жалби при Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ), на седницата одржана на 28 јули 2021 година, врз основа на примена жалба од Здружението „Хера“, ја донесе следната:

ОДЛУКА

Телевизија „Алфа“ со прилогот насловен „Сексуално образование на основците по терк на Хера, од каде доаѓа Царовска“, го прекрши Кодексот на новинарите во членовите 1, 3 и 10.

ЖАЛБА

До извршната канцеларија на Советот за етика во медиумите на Македонија (СЕММ), на 13 јули 2021 година, Здружението ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување, поднесе жалба за прилогот со наслов „Сексуално образование на основците по терк на Хера, од каде доаѓа Царовска“, емитуван на 12 јуни 2021 година во вестите на телевизија „Алфа“, а објавен и на веб-страницата на медиумот (www.alfa.mk).

Во жалбата се наведува дека оспорениот прилог содржи неточно и нефер известување, незастапена втора страна, говор на омраза, дискриминација, мешање на факти и мислење, вест и коментар, односно дека Кодексот на новинарите е прекршен во членовите 1, 10 и 13.

Подносителот на жалбата вели дека изнесените информации во текстот се лажни и му наштетуваат на угледот на организацијата и на нејзините членови, како и на процесот на вклучување на сексуалното образование како избран предмет во 9-то одделение во наставните содржини во согласност со основната концепција. Од „Хера“ сметаат дека во содржината намерно е занемарена неговата значајност за личниот, емотивниот и психосоцијалниот развој на младите. Забележуваат дека медиумот навел дека сексуалното образование ќе се изучува во основните училишта според прирачникот на ХЕРА за наставници и дека родителите не биле консултирани за програмата. Во овој контекст, од здружението појаснуваат дека родителите на децата кои учат во училиштата каде што ќе се спроведува пилот програмата биле запознаени со содржината на наставата и оти вклученоста на учениците во следење на наставата било условено со давање на родителска согласност.

Жалителот посочува дека во прилогот се цитирани делови од прирачникот на ХЕРА во кој се објаснува хомосексуалноста, но не од едукативни побуди, туку со намера да се предизвика омраза и омаловажување на нехетеросексуалните лица. Од здружението дополнуваат дека поврзувањето на сексуалното образование само со хомосексуалноста, но не и со другите аспекти на емоционалниот и психо-физичкиот развој, здравјето и заштитата на младите само придонесува за понатамошно ширење на говор на омраза и дискриминација кон ЛГБТИ лицата.

„ХЕРА, заедно со други експерти и универзитетски професори е партнер и техничка поддршка на Бирото за развој на образованието во спроведување на пилот-програмата за сеопфатно сексуално образование во четири основни училишта во земјава. Ако се прочита прирачникот кој се спомнува во текстот и кој е издаден од ХЕРА во 2013 година, бил подготвен за да служи како дополнителна алатка за наставниците за реализација на предметот „Животни вештини“ во однос на теми поврзани со сексуалното и репродуктивното здравје, а не за сегашната пилот-програма за сексуално образование“, се вели во поднесената претставка, во која се појаснува и дека пилот-програмата за сеопфатно сексуално образование ќе се изучува во четири основни училишта во државата, како вонучилишна активност, а не во сите основни училишта.

Од „Хера“ потенцираат дека воопшто не биле контактирани да дадат објаснување или мислење за, како што велат, да го превенираат ширењето на лажни вести, говор на омраза и дискриминација, особено кон ЛГБТИ лицата. Од здружението, меѓу другото, нагласуваат дека до медиумот испратиле и демант за објавените информации, но дека демантот не бил објавен во согласност со членот 18 од Законот за медиуми. Жалителот вели дека испратениот демант бил објавен нецелосно, само како прилог на вести, оти не бил објавен без измени и дополнувања и дека, на тој начин, телевизијата, како што велат од „Хера“, повторно ја испревртела вистината.

ОДГОВОР НА МЕДИУМОТ

Извршната канцеларија на СЕММ, во согласност со членот 14 од Правилникот за работа на Комисијата за жалби, по приемот и разгледување на жалбата, стапи во контакт со Телевизија „Алфа“ и побара да се изјасни по однос на наводите на жалбата. Главниот и одговорен уредник на информативната редакција на медиумот, Искра Коровешковска, одговори на наводите на жалителот.

Коровешковска ги отфрли како неосновани сите наводи од страна на жалителот „Хера“. Таа смета дека никаде во жалбата не било јасно и прецизно образложено што во прилогот е неточно и нефер и посочува дека здружението, всушност, не демантирало ниту една од цитираните содржини од нивниот прирачник, туку само констатирало дека „не е точно и не е фер“.

Одговорниот уредник на „Алфа“ како неоснована ја цени и констатацијата на жалителот дека во прилогот била незастапена втората страна. Таа појаснува дека пред да биде објавен прилогот биле испратени прашања до Министерството за образование, од каде за информации на темата биле упатени да се обратат до Бирото за развој на образованието, како надлежна институција за наставните програми, но оти не добиле никаков одговор.

„Ако пак „ХЕРА“ се смета себеси за „втора страна“, во тој случај прашањето мое е: дали „ХЕРА“ сака да каже дека се ставаат себе си во позиција над Бирото за развој на образование? Дали учебниците и наставната програма ги креира „ХЕРА“ која е апсолутно невладина организација, па се става во позиција да зборува во име на институција која од буџетот е платена за тоа: Бирото? Малку измешани улоги, во кои Алфа нема да „плива“ толкувајќи ги“, се вели во одговорот на жалбата, во чиј прилог беа посочени и „принт скринови“ од прашањата кои медиумот ги упатил до МОН и до Бирото за развој на образованието.

Коровешовска во одговорот додава дека за тоа оти сексуалното образование ќе се изучува во основните училишта во повеќе наврати повторила и министерката Мила Царовска, а за тоа јавно се зборувало и на социјалните мрежи од страна на родителите од иницијативата „Учебници и настава мора да има“.

„Бараме директно и јасно да се наведе каде, во кои зборови од прилогот, прецизно е кажано дека, според „ХЕРА“ „ се објаснува хомосексуалноста, но не од едукативни побуди, туку со намера да се предизвика омраза и омаловажување на нехетеросексуалните лица. Вака наведените обвинувања се неосновани. Бараме директно и јасно да се наведе каде, во кои зборови и реченици, во конкретниот прилог „ХЕРА“ гледа говор на омраза и дискриминација кон нехетеросексуални лица? Во спротивно, заклучокот би бил единствен: „ХЕРА“ има лични потреби и тенденции да ја оцрнува ТВ Алфа“, додава Коровешковска во одговорот на жалбата.

ОДЛУКА НА КОМИСИЈАТА ЗА ЖАЛБИ

Комисијата за жалби утврди дека жалбата е **ОСНОВАНА**. Комисијата едногласно одлучи дека Кодексот на новинарите на Македонија е прекршен во членовите 1 и 3, а со мнозинство гласови и во членот 10.

Член 1: *„Новинарот има право на слободен пристап до сите извори на информирање што се од јавен интерес. Новинарот треба да објавува точни, проверени информации и нема да прикрива суштински податоци и да фалсификува документи. Доколку информацијата не може да се потврди, или станува збор за претпоставка, односно шпекулација, тоа треба да се каже и да се објави. Точноста на информацијата треба да се провери колку што е тоа можно“.*

Член 3: *„Новинарот ќе настојува да биде обезбедено објавување на исправка, деманти и одговор во случај кога ќе биде утврдена неточност на информација“.*

Член 10: *„Новинарот нема свесно да создава ниту преработува информации што ги загрозуваат човековите права или слободи, нема да говори со јазикот на омразата и нема да поттикнува на насилство и дискриминација по која било основа (национална, верска, расна, полова, социјална, јазична, сексуална ориентација, политичка...).“*

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ НА ОДЛУКАТА

На седницата на 28 јули 2021 година, членовите на Комисијата за жалби ги разгледаа наводите на жалителот и извршија увид во спорната содржина.

Комисијата, најнапред, утврди дека се работи за телевизиски прилог кој обработува тема поврзана со наставната програма во основните училишта, во случајов, со темата сексуално образование. Предмет на новинарска опсервација е прирачникот на здружението „Хера“, кој, според медиумот, требало да се користи како водилка за наставниците кои ќе го предавале предметот во училиштата.

Содржината произлегува од јавниот интерес, но не и на начинот на кој е обработен прилогот. Став на Комисијата е дека новинарскиот производ е необјективен, не нуди целосно точни и проверени информации.

Авторот на текстот генерализира и од самиот прилог се добива впечаток дека сите основци ќе имаат задолжително сексуално образование, информација што целосно се коси со ставот на здружението „Хера“, која појаснува дека, всушност, се работи за пилот - програма која ќе биде реализирана само во четири основни училишта во државата. Медиумот тоа морал експлицитно да го нагласи и даде јасни одговори - дали се работи за задолжителен или избран предмет и кои ученици ќе бидат опфатени.

Во исто време, ТВ „Алфа“ објавува непроверена информација и тврди дека токму прирачникот на „Хера“ ќе служи како урнек за сексуалното образование, вест што е целосно демантирана од страна на здружението, кое појаснува дека нивниот прирачник воопшто нема да се користи во пилот – програмите, туку наставата ќе се одвива според посебни материјали, во согласност со стандардите на ОН. Вака објавените информации недвосмислено ја доведуваат во заблуда јавноста и ја дезинформираат. Ова уште повеќе што медиумот воопшто не се обидел да го консултира здружението „Хера“, кое несомнено е главна засегната страна во прилогот и од кое требало да биде обезбеден став. На тој начин, ТВ „Алфа“ ќе дала многу појасна и пообјективна слика, а јавноста повеќе одговори на одредени прашања.

Членовите на Комисијата ја ценат одлуката на телевизијата да побара одговори од Министерството за образование и од Бирото за развој на образованието во однос на темата, но таквиот пристап не може да се смета како целосно исполнување на правилото на „втора страна“. Став на Комисијата е дека, во случајов, здружението „Хера“ не смеело да биде изземено, со оглед дека има доминантно место и во насловот и во самата содржина на прилогот, вклучувајќи го и фактот дека токму авторски материјали од прирачникот на здружението се цитирани и презентирани во текстот. Оттука, Комисијата се согласи дека во прилогот е прекршен **членот 1** од Кодексот на новинарите, отстапка што е нагласена во насловот и во следните реченици од прилогот:

„Сексуално образование на основците по терк на Хера, од каде доаѓа Царовска“.

„Прирачник од Хера, стар 8 години е водилка за како наставниците да предаваат сексуално образование на основците. Обуки на наставниците веќе има, неофицијално токму според прирачникот од Хера, наставниците ќе ги креираат своите наставни содржини.“

„Скандалозен е и самиот факт што прирачникот од кој ќе се учи е напишан од Хера, од организацијата од која доаѓа министерката Царовска, а не од бирото за развој на образование.“

Постулат на новинарската професија е да се обезбеди „втора страна“, односно да им се даде можност на сите засегнати во новинарскиот производ да го кажат својот став. Ова особено во случаи кога новинарот изнесува сомневања или обвинувања или кога некој е предмет на напад и критика.

Проверката на податоците и точноста се морални императиви на новинарството, затоа новинарот е должен да ја провери информацијата од што е можно повеќе извори, а најмалку два меѓусебно неповрзани извора. Изборот на фактите мора да обезбеди објективна информација и согледување на сите значајни аспекти на темата за која се говори.

Во продолжение, Комисијата оцени дека медиумот нецелосно ја испочитувал и обврската за објавување на демант. Членовите на Комисијата констатираа дека ден по емитувањето на оспорениот прилог (13 јули 2021 година), медиумот во информативните изданија го објавил демантот испратен од здружението „Хера“, но на начин и форма кои не соодветствуваат со правилата за објавување исправка. Комисијата заклучи дека во вестите на „Алфа“ демантот е објавен селективно, со полемичен редакциски коментар и со користење на -Л форма, поради што јавноста не може да добие објективна слика за ставовите на засегнатата страна и информациите кои ги демантира. Оттука, Комисијата најде дека е прекршен и **членот 3** од Кодексот на новинарите, во делот дека одговорите не треба да бидат проследени со полемичен редакциски коментар. Во оваа насока упатува и членот 18 од Законот за медиуми, според кој „исправка се објавува, без измени и дополнувања, на исто или соодветно место во содржината на медиумот и на ист или соодветен начин на оној на кој била објавена информацијата.“

Во однос на наводите на жалителот дека во прилогот на ТВ „Алфа“ има говор на омраза, Комисијата на најде доволно елементи за да констатира такво прекршување, но мнозинството од членовите препознаа елементи на дискриминаторски говор. Оценка на Комисијата е дека авторот, користејќи манипулативен приод, изнесува дефиниции од прирачникот на „Хера“ насочени единствено кон загрозените и маргинализирани групи, што само по себе може да предизвика „наелектризирана јавност“ и лесно да доведе до стигматизација на овие групи граѓани. Ваквиот пристап е нагласен во следните пасуси од текстот:

***„Дали хомосексуалноста е болест?**

Хомосексуалноста не е болест. Несигурноста или непријатноста за сопствените сексуални чувства може да предизвика анксиозност и стрес, па дури да дојде и до физички проблеми, како, на пример, несоница, гадење и главоболка. Од 1990 година хомосексуалноста не е на листата на ментални нарушувања.“

***„Дали е нормално понекогаш во мислите, соништата или фантазиите на хетеросексуалец/ хетеросексуалка да се појавува лице од ист пол и обратно – кај хомосексуалец/хомосексуалка да се појавува лице од спротивен пол?**

Да, нормално е да се мечтае за лице од ист или од различен пол и тоа не значи дека некој е дефинитивно хомосексуалец/ хомосексуалка или хетеросексуалец/хетеросексуалка. Кога се има и сексуална и емоционална привлечност кон ист пол, тогаш станува збор за хомосексуалност, а имање само фантазии или сексуален однос со ист пол не значи дека лицето мора да е дефинитивно хомосексуалец/хомосексуалка.“

Во овој контекст, Комисијата се согласи дека очигледна е и тенденциозна намерата на авторот од прирачникот од 200 страници да се третира само сексуалната ориентација. Во исто време, медиумот не дава и одговори што е спорно во цитираните дефиниции од прирачникот, со оглед дека не се наведува ниту спротивставен став или поинакво гледиште на предметните образложенија. Со други зборови, медиумот само цитира дефиниции, без да назначи дали и зошто тие образложенија се скандалозни, спорни, неточни или нецелосни.

Токму поради таквиот приод, Комисијата најде дека во прилогот на „Алфа“ е прекршен и **членот 10** од Кодексот на новинарите, според кој новинарот нема свесно да создава ниту преработува информации што ги загрозуваат човековите права или слободи, нема да говори со јазикот на омразата и нема да поттикнува на насилство и дискриминација по која било основа (национална, верска, расна, полова, социјална, јазична, сексуална ориентација, политичка...).

Во однос на фактот дека ТВ „Алфа“ побарала, но не добила одговор од Министерството за образование и од Бирото за развој на образованието за темата што ја обработувала, во оваа прилика, Комисијата апелира и ги потсетува институциите на обврските дека секогаш треба да даваат правовремени и ажурни одговори, особено кога станува збор за прашања од јавен интерес.

* * *

Во согласност со наведеното, Комисијата одлучи како што е погоре наведено.

Во работата на Комисијата учествуваа членовите Мирче Адамчевски, Сефер Тахири, Мери Јордановска, Теофил Блажевски, Лилјана Пецова – Илиеска, Ердџан Ахмет и Димитар Мицев.

Се обврзува Телевизија „Алфа“ (www.alfa.mk), во согласност со членот 18 од Деловникот за работа на Комисијата за жалби, да ја објави оваа одлука.

Со почит,
Совет за етика во медиумите на Македонија

Претседател на Комисијата за жалби
Мирче Адамчевски

